

قواعد حاکم بر مجوز واردات^۱ در چارچوب مقرارت سازمان تجارت جهانی

دکتر محمدجعفر قنبری جهرمی *

حاتم صادقی زیازی **

چکیده

مجوز واردات به لزوم اخذ اجازه برای وارد کردن یک محصول اشاره دارد؛ در واقع آن رویه‌های اداری که برای عملکرد نظام‌های صدور مجوز واردات به کار می‌رود و مستلزم تسلیم تقاضانامه و یا سایر اسناد به مقامات اداری مربوط به عنوان شرط واردات است. دو شیوه‌ی اساسی برای صدور مجوز واردات وجود دارد؛ صدور خودکار مجوز و صدور غیر خودکار مجوز. صدور خودکار مجوز معمولاً با هدف جمع‌آوری داده‌های آماری و یا اجرای مقررات، از جمله موارد مربوط به واردات اقلام خطرناک می‌باشد؛ مشروط به این که واردکننده واجد شرایط مناسب (برای مثال در مورد واردات سلاح گرم، در کشور واردکننده مورد تایید مراجع مربوطه باشد) صدور خودکار مجوز باشد. در مقابل صدور غیر خودکار مجوز معمولاً به عنوان ابزار اختصاص سهمیه‌ی واردات بین واردکنندگان مورد استفاده قرار می‌گیرد. امروزه، صدور غیر خودکار مجوزها عمدتاً در ارتباط با نرخ سهمیه‌های تعرفه مورد استفاده قرار می‌گیرند که سهمیه‌ی عددی مستقیم را در واردات بسیاری از محصولات کشاورزی جایگزین کرده است. در حالی که این نوع نظام صدور مجوز به طور واضح در اجرای موثر محدودیت‌های واردات ضروری است، از یک سو به طور آشکار می‌تواند مورد سوءاستفاده قرار گرفته و از سوی دیگر موانع قابل توجهی در تجارت ایجاد کند.

1. Import Licensing Procedures .

* استادیار دانشکده‌ی حقوق دانشگاه شهید بهشتی.

** دانش‌آموخته‌ی دکتری حقوق بین‌الملل.

مقررات سازمان تجارت جهانی تا حد زیادی مبتنی بر مجموعه مقررات دور توکیو، و برخی تغییرات مطرح شده در تحمیل محدودیت‌های شدیدتر بر استفاده از نظام‌های صدور مجوز واردات، می‌باشد. در این ارتباط به‌طور خاص، ضرب‌الاجل‌هایی برای زمان انتشار مقررات صدور مجوز جدید و تجدیدنظر شده و فرآیند درخواست‌های صدور مجوز واردات پیش‌بینی شده است. هم‌چنین، محدودیتی در مورد تعداد آژانس‌های دولتی که درخواست‌کنندگان مجوز در انجام امور، نیاز به دسترسی به آن‌ها دارند، اعمال شده است.

کلید واژگان

مجوز واردات، مانع غیرتعرفه‌ای، سازمان تجارت جهانی، نرخ سهمیه‌های تعرفه.

مقدمه

پیش از آن که قواعد حاکم بر مجوز واردات را بررسی کنیم، لازم است مختصری به تعریف و بیان شمول این مانع تجاری و چرایی مانع بودن آن بپردازیم. مجوز واردات به لزوم اخذ اجازه برای وارد کردن یک محصول اطلاق می‌شود. در واقع آن رویه‌های اداری که برای عملکرد نظام‌های صدور مجوز واردات به کار می‌رود و مستلزم تسلیم تقاضانامه و یا سایر اسناد به مقامات اداری مربوط به عنوان شرط واردات است.

رویه‌های اداری مورد استفاده در اجرای رژیم‌های صدور مجوز واردات، از آن جایی که در بیش تر موارد به صورت نادرست اجرا می‌شود، در اجرا موجب گسترش نظام‌هایی شد که به عنوان مانع تجاری از آن‌ها یاد می‌شود. این رویه‌ها به صورت بی‌طرفانه و به گونه‌ای منصفانه و عادلانه اعمال نمی‌شود. نرخ سهمیه‌ی تعرفه به صورت دل‌خواهی و اختیاری تنظیم می‌شود و همچنین نبود شفافیت این مشکل را پررنگ‌تر می‌سازد.

در کنار این، متعهد نبودن دولت‌های عضو به حفظ اطلاعات محرمانه‌ی واردکنندگان، موجب نگرانی‌های واردکنندگان است.

توزیع غیرمنصفانه و ناعادلانه‌ی مجوزها به‌ویژه درخصوص آن دسته از واردکنندگان که محصولاتی را از کشورهای در حال توسعه‌ی عضو و خصوصاً کشورهای عضو دارای کم‌ترین میزان توسعه‌یافتگی وارد می‌کنند، کاملاً نمایان می‌باشد که این منجر به سوداگری در صدور مجوزها شده و استفاده‌ی کامل از نرخ سهمیه‌ی تعرفه‌ها را با مانع روبه‌رو کرده است.

دو شیوه‌ی صدور مجوز واردات وجود دارد؛ صدور خودکار^۲ و صدور غیرخودکار^۳. صدور خودکار مجوز معمولاً با هدف جمع‌آوری داده‌های آماری و یا اجرای مقررات، از جمله موارد مربوط به واردات اقلام خطرناک (برای مثال مواد منفجره

2. Automatic Licensing .

3. Non-Automatic Licensing .

یا سلاح گرم) می‌باشد. مشروط به این که واردکننده واجد شرایط مناسب (برای مثال در مورد واردات سلاح گرم، مورد تایید مراجع داخلی باشد) صدور خودکار مجوز باشد. در مقابل صدور غیرخودکار^۴ مجوز معمولاً برای اختصاص سهمیه‌ی واردات بین واردکنندگان استفاده می‌شود. امروزه، صدور غیرخودکار مجوزها عمدتاً در ارتباط با نرخ^۵ سهمیه‌های تعرفه مورد استفاده قرار می‌گیرد که سهمیه‌ی عددی مستقیم را در واردات بسیاری از محصولات کشاورزی جای‌گزین کرده است. در حالی که این نوع نظام صدور مجوز به طور واضح در اجرای موثر محدودیت‌های واردات ضروری است، از یک سو به طور آشکار می‌تواند مورد سوءاستفاده قرار گیرد و از سوی دیگر موانع قابل توجهی در تجارت ایجاد کند. برخی از این دغدغه‌ها و نگرانی‌ها توسط جان جکسون^۶ چنین بیان شده است:

"یکی از مشکلات در نظام سهمیه‌بندی روش اعطای مجوزهاست. آیا مجوزها باید براساس این که «هر که زود آمده، زود هم پذیرایی شود»^۷ اعطا گردد؟ آیا سهمیه‌بندی عادلانه‌ای بین کشورهای صادرکننده صورت می‌گیرد؟ آیا صدور مجوز باید به مزایده گذاشته شود؟... آیا سیاست صدور مجوز به طرح‌های ملی کمک می‌کند وقتی که چنین برنامه‌هایی موجود است؟ آیا خطراتی برای مقامات صادرکننده‌ی مجوز در قبول رشوه و یا به خاطر ملاحظات اقدام به تمدید مجوز وجود دارد؟"^۸

4. Tariff-Rate Quotas (TRQS)

۵. رکن استیناف حکم داده است که رویه‌ی صدور مجوز برای نرخ سهمیه تعرفه در قلمرو موافقت‌نامه صدور مجوز واردات است. گزارش رکن استیناف، WT/DS27/AB/1997.195 جامعه‌ی اروپا، برای واردات، فروش و توزیع موز.

6. John Jackson.

7. Firest-com, Firest-served.

8. Jackson, John, H., World Trade and The Law of GATT, Indiana Polis, Bobbs-Merrill, 1969, p. 306.

فصل اول: پیشینه‌ی وجود مانع و قواعد حاکم در خصوص رفع مانع قبل از تاسیس سازمان تجارت جهانی

گفتار اول: اجرای غیر تبعیض آمیز محدودیت‌های کمی (ماده‌ی ۱۳ گات)

هیئت حل اختلافی از گات حکم داده است که نظام صدور مجوز خودکار محدودیت کمی بر واردات در مفهوم ماده‌ی ۱۱ گات ۱۹۴۷ ایجاد نمی‌کند.^۹ در مقابل نظام صدور مجوز غیر خودکار چنین محدودیت‌هایی را ایجاد می‌کند.^{۱۰} و بنابراین تحت شمول ماده‌ی ۱۳ گات می‌باشد. این ماده قواعدی را برای تعیین محدودیت‌های کمی طراحی شده در تضمین این که چنین محدودیت‌هایی بر مبنای عدم تبعیض اعمال می‌شود، بیان می‌دارد. اکثر این قواعد ماهوی هستند نه شکلی؛ برای مثال در بند ۲ ماده‌ی ۱۳ شرایط توزیع تجاری که تابع محدودیت‌های واردات است باید تا حد ممکن به عنوان سهام تلقی گردد، به طوری که طرفین قرارداد به دست آوردن آن را در نبود محدودیت‌ها توقع دارند. به هر حال، بند ۳ ماده‌ی ۱۳ برخی شرایط شفاف قابل اجرا بر محدودیت‌های کمی را مقرر می‌دارد و نظام صدور مجوز واردات برای اجرای آن‌ها به کار گرفته می‌شود. بنابراین:

۹. گزارش هیئت حل اختلاف گات، برنامه حداقل قیمت واردات، مجوزها و ضمانت سرمایه برای برخی میوه‌های فراوری شده و سبزیجات جامعه‌ی اروپا.

BISD 25th Supp. 68 (1979)

۱۰. گزارش هیئت حل اختلاف گات، جامعه‌ی اقتصادی اروپا - محدودیت‌هایی بر واردات سیب - شکلات از سوی ایالات متحده.

در این قضیه جامعه‌ی اروپا استدلال نکرد که نظام صدور مجوز مورد اختلاف، محدودیت واردات در مفهوم ماده‌ی ۱۱ BISD 36th Supp. 135, 5.2 (1989) نیست، بلکه در عوض ادعا کرد که آن در مفهوم استثنائات ماده‌ی ۱۱ قرار دارد. هم‌چنین گزارش هیئت حل اختلاف گات، تایلند - محدودیت‌ها بر واردات و نیز گزارش هیئت حل اختلاف گات، اقدامات ژاپن بر واردات چرم، BISD 37th Supp. 67 (1990) مالیات‌های داخلی بر سیگار.

BISD 31st Supp. HH. (1984).

• بنا به درخواست هر طرف متعاقد دارای منفعت در تجارت محصول مورد نظر، طرف متعاقد اعمال‌کننده محدودیت‌ها باید همه‌ی اطلاعات مربوط به اجرای محدودیت‌ها، مجوزهای اعطا شده‌ی واردات و توزیع مجوزها بین کشورهای تامین‌کننده را ارائه دهد؛

• در مورد سهمیه‌ها، طرف متعاقد کل مقدار یا ارزش محصولی که در طول دوره‌ی تعیین شده در آینده صادر می‌شود و هر تغییر در این مقدار و ارزش را اعلان عمومی کند.^{۱۱}

• در مورد سهمیه‌ی اختصاص یافته بین کشورهای تامین‌کننده، طرف متعاقد اعمال‌کننده محدودیت، بی‌درنگ همه‌ی طرف‌های متعاقد ذینفع در تامین محصول مورد نظر را از سهمیه‌بندی‌ای که به‌تازگی براساس مقدار و ارزش به کشورهای مختلف تامین‌کننده اختصاص داده، مطلع می‌سازد و آن را اعلان عمومی می‌کند. موافقت‌نامه‌ی صدور مجوز واردات^{۱۲} هر چند با جزئیات بیش‌تر، متضمن شرایط مشابه می‌باشد.

در سال ۱۹۵۰ در مذاکرات چندجانبه‌ی دور تورکوئی،^{۱۳} طرف‌های متعاقد گزارش گروه کاری راجع به پیشنهاد مجموعه قوانین رویه‌های استاندارد برای اجرای محدودیت‌های واردات و صادرات و کنترل ارزهای خارجی را تصویب کردند. این مجموعه قوانین برای ایجاد نظم و انضباط بیش‌تر در نظام صدور مجوز واردات طراحی شده است.^{۱۴} توصیه‌های گزارش – که مجموعه قوانین راهنمایی طرف‌های متعاقد را مورد

۱۱. هیئت حل اختلاف گات حکم داد که اختصاص سهمیه پیش از تاریخ، یعنی سهمیه‌ی اظهار شده‌ای که در زمان اعلان ثبت شده است این شرایط را نقض می‌کند. جامعه‌ی اروپا – محدودیت‌های بر واردات سیب، BISD 36th Supp. 93(1989).

12. Agreement on Import Licensing procedures (AILP).

13. Torquay Round .

14. GATT Analytical Index : Guide to GATT Law and Practice , Geneva : WTO and

توجه قرار می‌داد و نه تعهدات اضافی تحمیل شده بر طرف‌ها را — به شرح ذیل بوده است:

- اعطای مجوز واردات بایستی به تبدیل ارز در دسترس، اشاره داشته باشد؛
- فعالیت‌های صدور مجوز واردات و صادرات و اجازه‌های تبدیل ارز باید در زمان معقولی انجام شود؛
- پروانه و مجوز باید برای یک دوره‌ی زمانی مناسب اعتبار داشته باشد تا تولید یا تحویل کالا ممکن باشد؛
- دوره‌ی زمانی مشخص شده برای اعمال سهمیه‌ها باید تا حد کافی طولانی باشد تا تبادل اطلاعات تامین‌کنندگان احتمالی خارجی و انعقاد قراردادهای فروش را ممکن سازد؛
- مقامات گمرکی صلاحیت داشته باشند فرصت معقولی برای انجام تغییرات در کمیت و ارزش محموله‌های فردی اعطا کنند.

این توصیه‌ها در موافقت‌نامه‌ی رویه‌های صدور مجوز واردات مورد توجه قرار گرفته است.

گفتار دوم: مجموعه مقررات دور توکیو^{۱۵}

یکی از موافقت‌نامه‌ها یا مجموعه مقررات اختیاری مورد مذاکره در دور توکیو، موافقت‌نامه‌ی صدور مجوز واردات (مجموعه مقررات) بوده است. در اصل، نوزده کشور امضاءکننده‌ی این سند بوده‌اند که بیش‌تر از میان کشورهای توسعه‌یافته بودند. تا سال ۱۹۹۴، بیست و هفت کشور این مجموعه مقررات را پذیرفتند. هدف این موافقت‌نامه به قرار ذیل بوده است.

←

Benan Press , 6th ed., 1995, p.405-406.

15. The Tokyo Round Code .

"تا اطمینان حاصل شود که رویه‌های اداری مورد استفاده در اجرای رژیم‌های صدور مجوز واردات، با مقررات مربوط به گات از جمله الحاقیات و پروتکل‌هایش؛ با نگاه به ممانعت از تحریف‌های تجاری که از اجرای نادرست این رویه‌ها به وجود می‌آید، و با مدنظر قرار دادن اهداف توسعه‌ی اقتصادی و نیازهای مالی و تجاری کشورهای در حال توسعه، مطابق است."^{۱۶}

بیش‌تر قواعد مجموعه مقررات به همان صورت در موافقت‌نامه‌ی صدور مجوز واردات تکرار شده‌اند که در ادامه‌ی مباحث به آن خواهیم پرداخت.

گفتار سوم: مذاکرات دور/روگونه

ایالات متحده‌ی آمریکا که نگران گسترش نظام‌های صدور مجوز در سراسر جهان و شکل‌گیری موانع تجاری بود، پیش‌گام فراخوان اصلاح مجموعه مقررات در مذاکرات دور/روگونه شد. در سپتامبر ۱۹۸۹، ایالات متحده و هنگ‌کنگ پیشنهاد مهمی برای فراخوان اصلاح اساسی موافقت‌نامه‌ی صدور مجوز واردات (مجموعه مقررات) مطرح کردند.^{۱۷} اهداف اصلی این پیشنهاد، بهبود قابلیت پیش‌بینی و شفافیت، تحمیل ضرب‌الاجل مشخص برای انتشار اطلاعات براساس شرایط صدور مجوز جدید یا تجدیدنظر شده و زمان فرآیند درخواست‌های صدور مجوز و محدود کردن تعداد آژانس‌هایی که درخواست انجام این فعالیت مطرح می‌کنند، بوده است؛ این پیشنهاد به‌طور کلی تصویب می‌شود.^{۱۸}

16. Analytical of the GATT, *op.cit.*

17. Art.1.2, Agreement on Import Licensing Procedures (Code).

18. Proposal by the United States and Hong Kong with Respect to the Improvement on Import Licensing Procedures ,GATT Doc. No. MTN. GNG/N68/w/58(sept 27,1989).

فصل دوم: قواعد حاکم بر مجوز واردات در چارچوب مقررات سازمان تجارت جهانی

همان‌طوری که بیان شد، مقررات سازمان تجارت جهانی تا حد زیادی مبتنی بر مجموعه مقررات دور توکیو، با شماری از تغییرات مطرح شده برای اعمال محدودیت‌های شدیدتر بر استفاده از نظام‌های صدور مجوز واردات، می‌باشد. در این میان به‌طور خاص، ضرب‌الاجل‌های مشخصی برای زمان انتشار مقررات صدور مجوز جدید و تجدیدنظر شده و فرآیند درخواست‌های صدور مجوز واردات پیش‌بینی شده است. هم‌چنین، محدودیتی برای تعداد آژانس‌های دولتی که درخواست‌کنندگان مجوز، نیاز به دسترسی به آن‌ها دارند، در نظر گرفته شده است.

همان‌طوری که هیئت استیناف در قضیه‌ی *جامعه‌ی اروپا-موز*^{۱۹} بیان داشته، درک این نکته مهم است که مقررات حاضر فقط بر رویه‌های مربوط به صدور و اجرای مجوز واردات اعمال می‌شود و نه بر قواعد اصلی حاکم بر تخصیص مجوز. بنابراین، اگر این قواعد تبعیض‌آمیز هستند یا محدودیت‌هایی را در تعارض با ماده‌ی ۱۱ گات بر واردات تحمیل می‌کنند، آن‌ها را نمی‌توان بر طبق موافقت‌نامه‌ی صدور مجوز واردات مورد انتقاد قرار داد، بلکه باید بر طبق مقررات مناسب گات ۱۹۹۴ به چالش کشید. همان‌طوری که رکن استیناف اظهار داشته، موافقت‌نامه‌ی صدور مجوز واردات، مانع "تحمیل نظام‌های صدور مجوز واردات مختلف بر محصولات مشابه زمانی که از اعضای مختلف وارد شده است" نمی‌شود.^{۲۰} در این مورد رکن استیناف حکم هیئت حل اختلاف مبنی بر این که نظام صدور مجوز واردات مورد بحث با ماده‌ی ۱ گات در تعارض است را تایید کرده است. در پی این حکم، هیئت اختلاف به این نتیجه می‌رسد که هر اعتراضی به این واقعیت که حق صدور مجوز مبتنی بر عملکرد صادرات است، اعتراض به خود احکام است تا

19. EC-Bananas, para.197.

20. *Ibid.*, para.198.

رویه‌ها و بنابراین نمی‌تواند بر طبق موافقت‌نامه‌ی صدور مجوز واردات رسیدگی شود.^{۲۱} موافقت‌نامه‌ی صدور مجوز واردات با بیان اصول کلی قابل اعمال برای همه‌ی نظام‌های صدور مجوز واردات آغاز می‌شود. پس قواعدی را تصریح می‌کند که بر نظام‌های صدور خودکار مجوز واردات و بر نظام‌های غیرخودکار آن اعمال می‌شود. سایر مقررات شامل مقررات اداری، بررسی موضوعاتی نظیر تاسیس کمیته‌ی صدور مجوز واردات، اعلان الزامات، مشورت و حل اختلاف می‌شود.

گفتار اول: اصول کلی

بند ۱ از ماده‌ی ۱ موافقت‌نامه، رویه‌های مربوط به صدور مجوز واردات را چنین بیان می‌دارد:

"رویه‌های اداری^{۲۲} مورد استفاده برای اجرای رژیم‌های صدور مجوز واردات مستلزم تسلیم تقاضا یا سایر اسناد (غیر از آن‌هایی که برای مقاصد گمرکی مورد نیاز است) به رکن اداری مربوط، به عنوان پیش‌شرط واردات کالا به قلمرو گمرکی کشور واردکننده‌ی عضو می‌باشد".

بند ۲ و ۳ ماده‌ی ۱ به دو اصل کلی و مهم اشاره می‌کنند که باید در تمام نظام‌های صدور مجوز واردات خودکار یا غیرخودکار رعایت شوند. نخست، رویه‌های اداری باید مطابق با مقررات مورد نظر در گات ۱۹۹۴، اجرا شوند تا از انحراف در تجارت که از اجرای نادرست این رویه‌ها ناشی می‌شود جلوگیری شود.^{۲۳} دوم، قواعد مربوط به

21. EC- Poultry, Para. 254, Report of WTO Panel, India- Quantitative Restrictions on Imports of Agricultural, Textile and Industrial Products, WT/DS90/R(1999), para. 5.131 (import Licensing system Violates GAAT Article XI:1).

۲۲. رویه‌های مربوط به صدور مجوز و نیز سایر رویه‌های اداری مشابه.

۲۳. بند ۲ از ماده‌ی ۱ تصریح می‌کند که اهداف توسعه‌ی اقتصادی و تامین نیازهای مالی کشورهای عضو در حال توسعه در رابطه با این امر در نظر گرفته می‌شود.

رویه‌های صدور مجوز واردات باید از لحاظ اجرا بی‌طرفانه بوده و به گونه‌ای منصفانه و عادلانه اعمال شوند. در قضیه‌ی جامعه‌ی اروپا-پیور، برزیل نظام صدور مجوز جامعه‌ی اروپا را که در آن جامعه‌ی اروپا نرخ سهمیه‌های تعرفه‌ی پیورش را تنظیم می‌کرد، به این دلیل که بر خلاف انتظاراتش بوده و سهم برزیل را از بازار پیور جامعه‌ی اروپا، از زمان شروع نرخ سهمیه‌های تعرفه، کاهش داده است مورد اعتراض قرار داد و ادعا کرد که دلایلی دارد که این امر مانع تجارت است. هیئت حل اختلاف این ادعا را رد کرد و توضیح داد که اشاره‌ی برزیل به درصد سهم‌اش، اشاره به کل صادراتش به جامعه‌ی اروپاست که دربرگیرنده‌ی سهمی معادل کل صادراتش به جامعه‌ی اروپا است؛ از این‌رو مجوزهای نرخ سهمیه‌ی تعرفه‌ی صادر شده برای واردات از برزیل به‌طور کامل استفاده شده است و حجم کلی صادرات پیور برزیل به جامعه‌ی اروپا به‌طور کلی افزایش یافته است. هیئت حل اختلاف بیان داشت، روی هم رفته احتمال کاهش درصد سهم به علت نقض موافقت‌نامه‌ی صدور مجوز واردات، بسیار کم است و بنابراین این ادعا پذیرفته نمی‌شود.^{۲۴} این حکم توسط رکن استیناف نیز مورد تایید قرار گرفت.^{۲۵}

ماده‌ی ۱، در ادامه رویه‌های اداری متعددی را بیان می‌دارد که باید در خصوص تمام نظام‌های صدور مجوز واردات خودکار و غیرخودکار رعایت شوند. این رویه‌ها برای ایجاد فرآیند شفاف در صدور مجوز و نیز ساده‌سازی این فرآیند تا حد ممکن می‌باشد. طبق شق (الف) بند ۴ از ماده‌ی ۱، قواعد قابل اعمال و نیز اطلاعات مربوط به رویه‌ها به گونه‌ای منتشر خواهد شد که دولت‌ها و تجار از آن‌ها آگاهی یابند،^{۲۶} و کمیته‌ی سازمان تجارت جهانی از صدور مجوز واردات مطلع شود.^{۲۷} چنین انتشاری در صورت امکان،

۲۴. بند ۵ از ماده‌ی ۱ موافقت‌نامه‌ی صدور مجوز واردات .

۲۵. بند ۶ از ماده‌ی ۱ موافقت‌نامه‌ی صدور مجوز واردات .

۲۶. همان.

۲۷. به اعضایی که خواهان اظهار نظر کتبی هستند، در صورت درخواست، فرصت اظهار نظر و بحث

باید بیست و یک روز قبل از به اجرا در آمدن این مقرره و در هر حال حداکثر تا تاریخ به اجرا در آمدن آن عملی شود. فرم‌های درخواست و عنداللزوم فرم‌های درخواست مجدد و رویه‌ها تا حد ممکن ساده خواهند بود.^{۲۸} و به متقاضیان حداقل بیست و یک روز فرصت داده خواهد شد درخواست مجوز خود را تسلیم کنند.^{۲۹} متقاضیان در ارتباط با درخواست تنها باید با یک رکن اداری تماس بگیرند و نباید با بیش از سه رکن اداری در تماس باشند.^{۳۰}

بند ۷ ماده‌ی ۱ مقرر می‌دارد که واردکننده نباید بی‌جهت به خاطر اشتباهات سهوی مجازات شود. هیچ درخواستی به خاطر وجود اشتباهات جزئی در اسناد رد نمی‌شود و برای هرگونه اشتباهی که به‌طور واضح ناشی از نیت تقلب و اهمال فاحش نباشد، نمی‌توان مجازاتی بیش از آنچه صرفاً برای اخطار لازمست تعیین کرد. هم‌چنین واردات موضوع مجوز را نمی‌توان به‌علت اختلاف ناچیز میان ارزش، کمیت یا وزن (محموله) با آنچه در مجوز ذکر شده است، رد کرد.^{۳۱}

بند ۹ ماده‌ی ۱ اعلام می‌دارد که ارز لازم برای پرداخت قیمت کالای موضوع مجوز، بر همان مبنایی در اختیار دارندگان مجوز قرار می‌گیرد که واردکنندگان کالاهایی که ورود آنها نیاز به مجوز ندارد، می‌توانند دریافت دارند. در ادامه، بند ۱۰ ماده‌ی ۱ تصریح می‌کند که استثنائات امنیتی، موضوع ماده‌ی ۲۱ گات ۱۹۹۴ قابل اعمال خواهد بود. در نهایت بند ۱۱ ماده‌ی ۱ مقرر می‌دارد مقررات موافقت‌نامه‌ی حاضر هیچ عضوی را ملزم

←

درباره‌ی این نظرات داده خواهد شد. عضو مورد نظر به این نظرات و نتایج بحث توجه مقتضی خواهد کرد (شق(ب) بند ۴ ماده ۱).

28. Committee on Import Licensing, Report of the Committee on Import Licensing to the Council for Trade in Goods. G/L/652(October 28,2003), para. 5.

۲۹. بند ۵ از ماده‌ی ۱ موافقت‌نامه‌ی صدور مجوز واردات.

۳۰. بند ۶ از ماده‌ی ۱ موافقت‌نامه‌ی صدور مجوز واردات.

۳۱. همان.

نمی‌سازد اطلاعات محرمانه‌ای را که ممکن است مانع اجرای قانون شود و یا به گونه‌ای با منافع عمومی مغایرت داشته باشد یا به منافع تجاری شرکت‌ها اعم از عمومی یا خصوصی لطمه وارد آورد، افشا کند.

گفتار دوم: صدور خودکار مجوز واردات^{۳۲}

ماده‌ی ۲ موافقت‌نامه‌ی صدور مجوز واردات، قواعد خاصی را برای صدور خودکار مجوز مقرر داشته است. صدور خودکار مجوز واردات رویه‌ای است که طی آن همواره با درخواست‌های به عمل آمده برای واردات موافقت می‌شود.^{۳۳} رویه‌های صدور خودکار مجوز نباید به نحوی اجرا شود که بر واردات مشمول مجوز خودکار آثار محدودکننده داشته باشد. فرض بر این است که رویه‌های صدور خودکار مجوز دارای آثار محدودکننده‌ی تجاری خواهد بود، مگر این‌که:^{۳۴}

- هر شخص که تعهدات قانونی عضو واردکننده را برای واردات محصولات مشمول مجوز خودکار رعایت می‌کند، واجد شرایط درخواست و اخذ مجوزهای واردات باشد؛
- بتوان درخواست‌های مجوز را در هر روز کاری قبل از ترخیص کالا از گمرک تسلیم کرد؛

• با درخواست‌های مجوز چنان‌چه به نحو مقتضی و کامل تسلیم شده باشد، به محض دریافت تا جایی که از لحاظ اداری ممکن باشد، فوراً، حداکثر ظرف ده روز کاری، موافقت شود.

طبق شق (ب) بند ۲ از ماده‌ی ۲، صدور خودکار مجوز واردات تا زمانی می‌تواند

۳۲. آن دسته از رویه‌های صدور مجوز واردات که مستلزم سپردن وثیقه‌ای هستند که بر واردات اثر محدودکننده ندارد، تحت شمول بندهای ۱ و ۲ قرار می‌گیرند.

۳۳. بند ۱ از ماده‌ی ۲ موافقت‌نامه‌ی صدور مجوز واردات.

۳۴. بند ۲ از ماده‌ی ۲ موافقت‌نامه‌ی صدور مجوز واردات.

ادامه یابد که اوضاع و احوال به وجود آمده‌ی آن هم‌چنان غالب باشد و هدف‌های اداری مهم آن نتواند به طریق مناسب‌تری محقق گردد.

گفتار سوم: صدور غیر خودکار مجوز واردات

قواعد حاکم بر صدور غیر خودکار مجوز واردات که در ماده‌ی ۳ موافقت‌نامه پیش‌بینی شده، دارای جزئیات بسیاری است. در واقع به علت امکان بسیار زیاد تبعیض در چنین شیوه‌ای، این قواعد بر صدور مجوز واردات اعمال می‌شوند. رویه‌های صدور غیر خودکار مجوز واردات رویه‌هایی است که در محدوده‌ی تعریف مندرج در بند ۱ از ماده‌ی ۲ نمی‌گنجند. هر شخص که تعهدات قانونی و اداری عضو واردکننده را رعایت کند واجد شرایط برای درخواست مجوز واردات خواهد بود.^{۳۵} مدت رسیدگی به درخواست‌ها، در صورتی که درخواست‌ها به ترتیب وصول مورد بررسی قرار گیرند، حداکثر سی روز، و در صورتی که تمام درخواست‌ها هم‌زمان بررسی شوند، حداکثر شصت روز خواهد بود.^{۳۶} مدت اعتبار مجوز معقول بوده و آن‌قدر کوتاه نخواهد بود که مانع واردات شود.^{۳۷} اعضا به هنگام اعمال سهمیه (مجوز)، از ورود کالا بر مبنای مجوزهای صادر شده جلوگیری نخواهند کرد و مانع استفاده‌ی کامل از سهمیه نخواهد

۳۵. شق (ه) بند ۵ از ماده‌ی ۳ موافقت‌نامه‌ی صدور مجوز واردات.

۳۶. شق (و) بند ۵ از ماده‌ی ۳ موافقت‌نامه‌ی صدور مجوز واردات.

۳۷. در قضیه‌ی جامعه‌ی اروپا _ طیور، برزیل ادعا کرد جامعه‌ی اروپا این مقرر را با قصور در ارائه‌ی اطلاعات تصریح شده نقض کرده است. هیئت حل اختلاف این ادعا را رد کرد و بیان داشت که برزیل به وضوح نشان نداده که جامعه‌ی اروپا با وجود درخواست اطلاعات از این کار سرباز زده است، چرا که این مقرر اعضا را به ارائه‌ی اختیاری اطلاعات ملزم نمی‌کند بلکه ارائه‌ی اطلاعات منوط به درخواست است.

شد.^{۳۸} هم‌چنین اعضا به هنگام صدور مجوز، مطلوبیت صدور مجوز برای محصولات در سهمیه‌های تجاری را در نظر خواهند گرفت.^{۳۹}

قواعد شفاف مندرج در ماده‌ی ۳ به طور قابل ملاحظه‌ای استانداردتر از قواعد کلی در ماده‌ی ۱ تنظیم شده‌اند. براساس بند ۴ از ماده‌ی ۳ اطلاعات مربوط به موارد زیر باید منتشر شود:

- در جایی که هدف نظام صدور مجوز اعمال سهمیه‌ها، شامل مقدار کلی سهمیه‌ها طبق کمیت و یا ارزش و سهام تخصیص‌یافته برای کشورهای متعدد عرضه‌کننده و تاریخ‌های آغازین و پایانی سهمیه‌ها است؛
- جایی که هدف نظام صدور مجوز در اصل، اعطا و یا تخصیص مجوزها و اعمال سهمیه‌ها نیست؛
- این که چگونه درخواستی برای استثنائات یا انحراف از الزام به صدور مجوز مطرح می‌شود.

به‌علاوه، طبق شق (الف) بند ۵ از ماده‌ی ۳، اعضا در صورت درخواست^{۴۰} هر عضو ذینفع در تجارت محصول ذیربط، اطلاعات مربوط به مسائل زیر را ارائه خواهند کرد:

- اعمال محدودیت‌ها؛
- مجوزهای واردات اعطایی طی دوره‌ی اخیر؛
- توزیع این مجوزها میان کشورهای عرضه‌کننده؛
- در صورت امکان، آمار واردات درخصوص محصولات مشمول مجوز واردات.^{۴۱}

۳۸. شق (ز) بند ۵ از ماده‌ی ۳ موافقت‌نامه‌ی صدور مجوز واردات .

۳۹. شق (ط) بند ۵ از ماده‌ی ۳ موافقت‌نامه‌ی صدور مجوز واردات.

۴۰. شق (الف) بند ۵ ماده‌ی ۳ موافقت‌نامه بیان می‌کند که کشورهای در حال توسعه‌ی عضو توقع داشتن مسئولیت‌های اداری و مالی بیش‌تر در این خصوص را ندارند.

۴۱. شق (ی) بند ۵ ماده‌ی ۳ موافقت‌نامه‌ی صدور مجوز واردات.

هم‌چنین، چنان‌چه متقاضی با وجود رعایت الزامات قانونی، مجوز واردات را دریافت ندارد، دلیل این امر در صورت درخواست به وی اعلام می‌شود. علاوه بر این هر متقاضی که الزامات قانونی مربوطه را برای مجوز واردات رعایت کند، اما مجوز واردات را دریافت نکند حق درخواست استیناف یا تجدید نظر خواهد داشت.

کشورهای عضو در زمان تخصیص مجوز، باید عملکرد وارداتی متقاضی را به طور خاص، از حیث قصور یا عدم قصور در استفاده‌ی کامل از دوره‌ی نمایندگی در نظر گیرند. هم‌چنین این کشورها باید در توزیع معقول مجوزها حقوق واردکنندگان جدید را تضمین کنند. در این میان باید توجه ویژه‌ای به آن دسته از واردکنندگان که محصولاتی را از کشورهای در حال توسعه‌ی عضو و خصوصاً کشورهای عضو دارای کم‌ترین میزان توسعه‌یافتگی وارد می‌کنند، مبذول داشت.

برزیل نظام صدور مجوز واردات جامعه‌ی اروپا را در قضیه‌ی *اروپا-طیور* از چند جهت مورد اعتراض قرار داده است. مواردی پیش‌تر ذکر شد؛ مورد دیگر این است که تغییرات مکرر در قواعد و رویه‌ها مشکلاتی را برای دولت‌ها و تجار از جمله ضرورت آشنا شدن با این قواعد ایجاد کرده است که این نقض بند ۴ از ماده‌ی ۱، بند ۳ از ماده‌ی ۳، شق (ب) بند ۵ از ماده‌ی ۳، شق (ج) بند ۵ از ماده‌ی ۳، شق (د) بند ۵ از ماده‌ی ۳ می‌باشد. هیئت حل اختلاف در مقام رسیدگی بیان داشت اگر چه این اعتراض برزیل را درک می‌کند، اما تغییرات در قواعد فی‌نفسه موافقت‌نامه را نقض نمی‌کند. مبنای دیگر برای اعتراض این بوده که جامعه‌ی اروپا در تخصیص مجوزها براساس عملکرد صادرات تصمیم می‌گرفت که به ادعای برزیل نقض بند ۳ از ماده‌ی ۱ و شق (ی) بند ۵ از ماده‌ی ۳ بوده است. هیئت حل اختلاف در این باره اعلام داشت هرچند شرط عملکرد صادرات غیرعادی است، اما به طور روشن این موضوع عدم اعمال یا اجرای رویه‌های صدور مجوز واردات

بوده است تا این که نقض بند ۳ از ماده‌ی ۴۲۱^{۴۲} بوده باشد. به‌علاوه، شق (ی) بند ۵ از ماده‌ی ۳ جنبه‌ی تشویقی دارد و ضرورتاً مانع بررسی عواملی غیر از عملکرد واردات نیست. هم‌چنین برزیل مدعی بود که سوداگری در صدور مجوزها، استفاده‌ی کامل از نرخ سهمیه‌ی تعرفه را با مانع روبه‌رو کرده است و این موضوع نقض شق (ط) و (ی) بند ۵ از ماده‌ی ۳ می‌باشد. هیئت حل اختلاف این ادعا را نیز رد کرد و خاطرنشان ساخت که هرگونه سوداگری در صدور مجوزها مانع از استفاده‌ی کامل سهمیه‌ها نمی‌شود. رکن استیناف تمام احکام هیئت حل اختلاف را با توجه به موافقت‌نامه‌ی صدور مجوز واردات تایید کرده است.

گفتار چهارم: مقررات دیگر

به موجب ماده‌ی ۴ موافقت‌نامه‌ی صدور مجوز واردات کمیته‌ای راجع به صدور مجوز واردات متشکل از نمایندگان اعضا تاسیس شده است. این کمیته به صورت دوره‌ای تشکیل و گزارش‌های سالانه منتشر می‌کند که در وب‌گاه سازمان تجارت جهانی قابل مشاهده است. مطابق ماده‌ی ۵، اعضای که مقرراتی را برای صدور مجوز وضع می‌کنند یا تغییراتی در آنها معمول می‌دارند باید مراتب را به اطلاع کمیته برسانند. بند ۲ از ماده‌ی ۵، اطلاعات کاملی را که برای وضع رویه‌های صدور مجوز مورد نیاز است بیان می‌کند. کمیته طبق بند ۷ در صورت لزوم و حداقل هر دو سال یک‌بار، نحوه‌ی اجرای موافقت‌نامه را با در نظر گرفتن اهداف آن و حقوق و تعهدات پیش‌بینی شده بررسی می‌کند. براساس ماده‌ی ۶، مشورت و حل و فصل اختلافات راجع به هر مسئله‌ای موثر بر اجرای موافقت‌نامه،

۴۲. قواعد مربوط به رویه‌های صدور مجوز واردات از لحاظ اجرایی طرفانه بوده و به گونه‌ای منصفانه و عادلانه اعمال خواهد شد.

مشمول مواد ۲۲ و ۲۳ گات ۱۹۹۴، آن گونه که در تفاهم‌نامه‌ی حل اختلاف تنظیم و اعمال شده است، خواهد بود.

نتیجه‌گیری

صدور مجوز واردات، موضوع اصلی دستورکار نشست دوحه^{۴۳} نبوده است. همان‌طور که بیان شد، صدور غیرخودکار مجوز واردات که غالباً برای اعمال نرخ سهمیه‌های تعرفه‌ای کشاورزی مورد استفاده قرار می‌گیرد، باعث نگرانی کمیته‌ی سازمان تجارت جهانی راجع به کشاورزی، به‌طور مشخص مسئله‌ی سهمیه‌های ثبت نشده، گردیده است. برخی اعضا اعلام داشته‌اند که این مشکل ناشی از نظام‌های مورد استفاده در اعمال مجوزهاست و راه‌حل‌های متعددی را توصیه کرده‌اند، از قبیل موکول کردن سهمیه‌های استفاده نشده برای دوره‌های بعدی و جلوگیری از واردات مازاد بر نرخ سهمیه‌های تعرفه‌ای تا این که ثبت شوند. برخی دیگر اعتقاد دارند که سهمیه‌های ثبت نشده ناشی از شرایط عرضه و تقاضا می‌باشند و نباید به عنوان یک مشکل دیده شوند. ایالات متحده پیشنهاد کرده است که دارندگان مجوز در صورتی که قادر به ارسال محموله در دوره‌های زمانی معین نباشند، به منظور فراهم کردن فرصت تجاری برای دیگر واردکنندگان، ملزم شوند تا از مجوزهای استفاده نشده صرف‌نظر کنند. هم‌چنین ایالات متحده شفافیت بیش‌تر را در خصوص انتشار تاریخ تخصیص سهمیه، دوره‌های اعتبار مجوز، وسایل انتشار اطلاعات و رویه‌های تغییرات در نظام سهمیه، ضروری دانسته است.

به‌علاوه جامعه‌ی اروپا پیشنهاد کرده که نظام صدور مجوز واردات با به‌کارگیری دستگاه‌های خودکار و اعمال نظارت‌های گمرکی مدرن، کاراتر و ساده شوند.^{۴۴} جامعه‌ی

۴۳. مجموعه موضوعات ناشی از کنفرانس سازمان تجارت جهانی در دوحه در سال ۲۰۰۱، سبب راه اندازی یک دور جدید مذاکرات تجاری گردید. این کنفرانس اعلامیه‌ای را تصویب کرد که در آن اهداف توسعه‌ای به نحو چشم‌گیری مورد تایید قرار گرفت. در این اعلامیه و در دستور کار دوحه از جمله کشورهای توسعه‌یافته تعهد کرده‌اند که با انجام اقدامات مربوط به ظرفیت‌سازی، کشورهای در حال توسعه را یاری دهند (صادقی یا رندی؛ طارم‌سری، مسعود؛ فرهنگ توصیفی اصطلاحات تجاری بین‌المللی و سازمان جهانی تجارت، موسسه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی، بهمن ماه ۱۳۸۵).

44. Council for Trade in Goods-Trade Facilitation in Relation to Existing WTO

اروپا توصیه می‌کند که نیاز به اطلاعات به حداقل برسد و این که متقاضیان مجوز ملزم شوند که درخواست خود را فقط به یک آژانس که مسئول هرگونه ارتباط لازم با دیگر آژانس‌ها باشد، ارائه دهند.

منابع

الف: فارسی

۱. راهنمای تجاری دور اروگوئه، مرکز پژوهش‌های بازرگانی، ۱۳۷۵.
۲. صادقی یارندی، سیف‌الله؛ طارم سری، مسعود؛ فرهنگ توصیفی اصطلاحات تجاری بین‌المللی و سازمان جهانی تجارت، موسسه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی، بهمن ماه ۱۳۸۵.

ب: لاتین

1. BISD 25th Supp. 68 (1979).
2. BISD 31st Supp. HH. (1984).
3. BISD 36th Supp. 93(1989).
4. BISD 36th Supp.135,5.2 (1989).
5. BISD 37th Supp.67(1990).
6. Committee on Import Licensing, Report of the Committee on Import Licensing to the Council for Trade in Goods. G/L/652(October 28,2003).
7. Council for Trade in Goods-Trade Facilitation in Relation to Existing WTO Agreements-Communication from the European Communities G/C/W/136, G/C/W/101, IP/C/W/137 (March 10,1999).
8. EC- Poultry, Para. 254, Report of WTO Panel, India- Quantitative Restrictions on Imports of Agricultural, Textile and Industrial Products, WT/DS90/R(1999).
9. GATT Analytical Index : Guide to GATT Law and Practice , Geneva : WTO and Benan Press , 6th. ed.,1995.
10. Jackson, John. H., World Trade and the Law of GATT, Indiana Polis , Bobbs-Merrill, 1969.

11. Note by Secretariat ,Summary of Meeting held on 14 November 2000, G/AG/W/58.
12. Note by Secretariat ,Summary of Meeting held on 14 November 2000, G/AG/W/58.
13. Proposal by the United States and Hong Kong with Respect to the Improvement on Import licensing Procedures ,GATT Doc. No. MTN. GNG/N68/w/58(Sept 27,1989).
14. Proposal for Tariff Rate Quota Reform, Submission From the United States, G/AG/NG/W/58 (November 14, 2000).
15. WT/DS27/AB/1997.195.